

DOI: 10.18427/iri-2017-0119

Ukrán nemzeti törekvések Habsburg Galíciában, 1772-1918

Varga Beáta

Szegedi Tudományegyetem

Nagy Lajos uralkodása idején Halics a lengyel-magyar perszonálunió részét képezte, 1387-ben pedig közvetlenül a Lengyel királysághoz csatolták ezt a régiót, majd az 1569. évi lublini uniótól¹ kezdve a *Lengyel-Litván Nemzetközösség* területéhez tartozott. A lengyel kötelékben az egykori halicsi fejedelemségből vajdaságot alakítottak ki és elkezdődött az idegen etnikumok – lengyel, német és zsidó – betelepítése, valamint a katolicizmus térnyerése abban a térségben, ahol korábban az ortodox egyház hegemoniája érvényesült. Az 1654. évi perejaszlavi egyezmény értelmében az ukránok a cárt ismerték el új uralkodójuknak, de az Ukrajna birtoklásáért kirobbant ún. „kelet-európai harmincéves háborút”²(1654-1686) követően Nyugat-Ukrajna – Haliccsal együtt – visszakerült lengyel kötelékbe.³

Miután a 18. század közepére a „nemesi köztársaságon” belül állandósuló az anarchia a lengyel-litván állam meggyengüléséhez vezetett, az 1772. augusztus 5-i szentpétervári szerződésben⁴ a Habsburgok megkapták „Vörös-Oroszországot”, azaz a *Halics-Lodoméria Királyságot* (Galicia et Lodomeria), Auschwitzot és Zator hercegséget, amely újszerzemények területe mintegy 81.900 négyzetkilométert tett ki 2.650.000 lakossal.⁵ Az osztrák uralkodók a *Halics-Lodoméria Királyság* titulussal próbálták legitimálni Galícia⁶ birtokbavételét. A hivatalos

¹ Az 1569. július 1-i lublini unió eredményképpen a Lengyel királyság és a Litván nagyfejedelemség reálunióban, az ún. Rzeczpospolitában egyesült.

² Gebei Sándor (2001). A nagyhatalmak vetélkedése Ukrajnáért a XVII. század második felében. In Emberek és eszmék-Tanulmányok Vadász Sándor 70. születésnapjára. Eger: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola. 200.

³ Az 1667. évi andruszovói egyezményben Oroszország és Lengyelország a Dnyeper mentén felosztották egymás között Ukrajnát, azaz Nyugat-Ukrajna visszakerült a Rzeczpospolita kötelékébe.

⁴ Мартенс, Ф. Ф. (1875). Собрание трактатов и конвенций, заключённых иностранными державами. II. Трактаты с Австриейю 1772-1818. Санктпетербург:15.

⁵ Ring Éva (2001). Lengyelországot az anarchia tartja fenn? Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 244.

⁶ Habsburg Galíciát, mint Ausztria tartományát 1772-1918 között megkülönböztetni az ún. „történelmi Galíciától” (981-1772), amely utóbbi egybeesett azzal a régióval, amelyet a későbbiekben Kelet-Galíciónak neveztek. – Magocsi, Paul Robert (2005). Galicia. A

álláspontjuk szerint jogosan tarthattak igényt az egykori halics-volhíniai fejedelemségre, mint saját örökségük részére, tekintettel arra, hogy birtokolják a magyar koronát is. Ki kell azonban emelnünk, hogy Lodomériát (Volhíniát) csak névleg birtokolták, ugyanis 1793-ban ezt a tartományt az orosz birodalomhoz csatolták.⁷ Jóllehet a „*történelmi Galíciának*” soha nem alkotta részét Kis-Lengyelország, ez azonban nem gátolta meg a bécsi kormányzatot abban, hogy ezt a területet – Nyugat-Galíciát Krakkó központtal – ne olvassák be az újonnan szerzett tartományba.⁸

Míg Kelet-Galíciában elsősorban ukránok éltek nagy számban, addig Nyugat-Galíciában a lengyelek kerültek többségbe, ami az egy közigazgatási területhez tartozásuk miatt később sok feszültség forrását képezte. A galíciai társadalom egyik jellegzetes sajátosságaként az *etnikai és kulturális sokszínűség*⁹ emelhető ki. A helyi lakosság közül három meghatározó etnikum – a *lengyel*, a *rutén*¹⁰ és a *zsidó* – emelkedett ki.¹¹ Galíciában 1846-ban még az össznépesség 50,1 %-a tartozott a rutén népességhez, de ezt követően egyetlen közigazgatási egység területén sem rendelkeztek abszolút többséggel. Elsősorban ezzel magyarázható, hogy miért léptek fel a tartomány két részre osztásáért, ugyanis Kelet-Galíciában abszolút többségben voltak.¹²

Az újonnan megszerzett Galíciában *Andreas Pergen*¹³ gróft neveztek ki kormányzónak Lemberg székhellyel. Kelet-Galíciában a görög-katolikus klérus jutott vezető szerephez, mivel a 16-17. században a lengyel-litván fennhatóság alatt az ukrán nemesség többsége áttért a katolikus hitre és ellengyeledett, a városokat pedig főként zsidó kézművesek és kereskedők tartották a kezükben. *A Habsburg-kormányzat támaszaként így az ukrán elit kevés száma¹⁴ és alacsony képzettsége miatt nem*

European Land. In *Galicia – A Multicultural Land*. Ed. HANN, Chris-Magocsi, Paul Robert (2005) Toronto: University of Toronto Press. 6.

⁷ Bodnár Erzsébet (2008). Oroszország keleti törekvései, 1792-1830. In. *Uő: A keleti kérdés és a Balkán az orosz külpolitikában a 19. század első felében*. Budapest: Hungarovox Kiadó, 112.

⁸A Romanov-uralkodók is szemet vetettek Galíciára és egy 1805. évi bécsi tervezetben egyezkedni kezdtek erre vonatkozólag, de végül Ausztria austerlitz-i veresége miatt félbeszakadtak a tárgyalások. – Studynsky, Yuriy. (1959). *The Idea of Independence and Unity of Ukraine in History*. In *The Ukrainian Review* 1959/ 6. 14.

⁹ Motylewicz, Jerzy (2005). *Ethnic Communities in the Towns of the Polish-Ukrainian Borderland in the Sixteenth, Seventeenth, and Eighteenth Centuries* In Hann-Magocsi (2005) i. m. 48.

¹⁰ A galíciai rutének csak az 1890-es évektől kezdték magukat ukránnak nevezni, mintegy szolidaritást kifejezve az orosz fennhatóság alatti „kisorozsokkal”.

¹¹ Vusko, Irina (2015). *The Politics of Cultural Retreat – Imperial Bureaucracy in Austrian Galicia, 1772-1867*. New Haven and London: Yale University Press. 5.

¹² Egy 1910-es felmérés alapján Galíciában 7,9 millió lakos élt, akiknek a 45,4 %-a a lengyel, 42,9 %-a a rutén, 10,9 %-a pedig a zsidó etnikumhoz tartozott – Magocsi, Paul Robert(2005). *Galicia- A European Land*. In HANN-Magocsi (2005). i. m .7-8.

¹³ Vusko, Irina (2015) i. m. 46-48.

¹⁴ Mintegy 10 ezer ukrán nemesi család élt Galícia területén rendkívül szerény anyagi körülmények között.

jöhetett számításba, ukrán polgárság pedig valójában nem is létezett Galíciában.

Mária Terézia a felvilágosult abszolutizmus jegyében először a görög-katolikus egyház és az ukrán nemesség műveltségi szintjét próbálta felemelni. 1777. évi rendeletében az uralkodónő hivatalosan kihirdette, hogy az unitus vallás egyenrangúnak tekintendő a katolicizmussal és a hívők áttérhetnek bármilyen vallásra saját belátásuk szerint.¹⁵ *Míg tehát a több évszázados lengyel uralom alatt a görög-katolikus egyház alárendelt szerepet játszott Galíciában, addig a Habsburgok egyenjogúsították azt a római katolikus egyházzal.*¹⁶ II. József Galíciában elsősorban az oktatást fejlesztette, 1784-ben újranyitotta a *Lembergi Egyetemet*, ahol a diákok latin, német, lengyel, 1786-tól ukrán nyelven tanulhattak. Mária Terézia és II. József reformjai hatására Galíciában az életfeltételek jelentősen javultak, uralkodásuk a legvirágzóbb periódust jelentette, amelyet az ukránoka tartomány Ausztriához csatolása után átéltek. Ennek köszönhetően a *Habsburg-dinasztiához fűződő lojalitás mélyen gyökeret vert az ukránokban*¹⁷, ezért is nevezték őket „Kelet tiroliaiainak”.¹⁸ Míg korábban a galíciai ukránok a lengyel uralmat elnyomásként élték meg, a Habsburg-kötéléket eleinte szinte felszabadulásnak tekintették. Kiformálódóban volt az ún. „galíciai mítosz”¹⁹, miszerint ez a tartomány olyan hely, ahol több etnikum, kultúra és vallás él egymás mellett teljes békében és a biztonságot számukra a tőlük messze élő osztrák császár biztosítja.²⁰

II. Lipót azonban a nyugat-ukrajnai - elsősorban lengyel - nemesség megnyerése érdekében 1792-ben eltörölte az ukrán nyelv oktatását és használatának jogát a közéletben, majd 1810-ben az ukrán nyelvet az egyetemen is betiltották. A Habsburg-uralkodó megnövelte a császári hivatalnokok számát is Galíciában, akik igyekeztek jó kapcsolatokat kiépíteni a helyi uralkodó elittel. I. Ferenc trónra lépésével az ukrán nemzeti törekvésekkel szemben továbbra is a lengyel nemesség akarata érvényesült, akik támogatták a Habsburgok központosító törekvéseit Nyugat-Ukrajnában. *A lengyel slachta csak úgy tudta megőrizni a befolyását Galíciában, ha az ukrán népet még jobban lesüllyeszti, ezért igyekeztek meggyőzni a bécsi udvart, hogy a rutének alávetése a Habsburgoknak is érdekében áll, mert azok Oroszországhoz húznak és ragaszkodnak ortodox vallásukhoz.*²¹

¹⁵ Wojnarovsky, Titus von (1921). *Das Schicksal des ukrainischen Volkes*. Wien, 1921. 70-72.

¹⁶ A lemergi püspökség érsekséggé nőtte ki magát és 1808-ban a halicsi metropólia székhelye lett.

¹⁷ Himka, John-Paul (2005). *Confessional Relations*. In Hann-Magocsi (2005) i. m. 27-28.

¹⁸ Subtelny, Orest (2005). *Ukraine – A History*. Toronto: University of Toronto Press, 219.

¹⁹ Cybenko, Larissa (2008). *Galicia Miserabilibus und /oder Galicia Felix: Ostgalizien in der österreichischen Literatur*. Wien: VntI-Klasyka. 6-7.

²⁰ Bilaisiewicz, Luiza (2005) *Back to Galicia Felix?* In Hann-Magocsi (2005). i. m. 160-184.

²¹ Subtelny, Orest (2005). i. m. 218.

Az 1848-as forradalmak Ausztriában is drámai változásokat idéztek elő. A soknemzetiségű birodalom alávetett népei nemcsak gazdasági és társadalmi reformokat követeltek, hanem önrendelkezési jogot és nemzeti függetlenséget is. *Ferdinánd* 1848. március 19-én Lembergben aláírta a lengyelek politikai liberalizációról és szociális reformokról beterjesztett követeléseit, amely dokumentumban azonban az ukránokról szót sem ejtettek. Április 13-án megalakult a *Lengyel Nemzeti Tanács*, ahová az ukránokat is meghívták, jóllehet továbbra sem ismerték el őket önálló etnikumnak, de ők nem csatlakoztak, hanem létrehozták saját képviseleti szervüket, a *Légfelsőbb Rutén Tanácsot*.²² 1848. április 19-én a görög-katolikus egyház képviseletében *Grigorij Jakimovics* püspök²³ egy császárhoz intézett „*félénk és lojális*” kérvényt²⁴ adott át Stadion grófnak, amelyben kiemelték, hogy a galíciai rutének a 15 milliós „*nagy rutén nemzet*” 2,5 milliós csoportját képezik és feltétlenül lojálisak a Habsburgokhoz, amiért cserében mérsékelt reformokat várnak el.²⁵

A Birodalmi Gyűlés alsó házába kiírt választások eredményeképpen a Galiciának fenntartott 100 helyből az ukránoknak csak 25 jutott, vagyis politikai szerepvállalásukat legfelsőbb szinten továbbra is jelentősen korlátozták. Ugyanakkor a rutének ekkor először kaptak lehetőséget arra, hogy önálló nemzeti igényekkel lépjenek fel²⁶, és a legnagyobb eredménynek az alkotmányos kormányzat megalakítása tekinthető.

1849-ben a lengyel származású *Agenor Goluchowski* gróft neveztek ki Galícia kormányzójának, akinek a hivatali ideje alatt (1849-1859) fokozatosan átalakult a galíciai kormányzati rendszer. *Goluchowski volt az első politikus, akinek sikerült a császári politikát a lengyel nemzeti törekvésekkel összeegyeztetni.* A kormányzó Bécsnek mindvégig azt hangoztatta, hogy a lengyel-ukrán konfliktus csupán jelentéktelen helyi ügynek tekinthető és Galícia felosztását semmi sem indokolja, a tartományban pedig szükség van a lengyel hegemoniára az erősödő rutén nemzeti törekvések megfékezése érdekében.²⁷

Valójában a rutén nemzeti kérdés előtérbe kerülése az osztrák-lengyel rivalizálás „melléktermékeként” alakult ki Galiciában. A lengyel nacionalizmus a Rzeczpospolita régi, történelmi határain belüli restaurációjáért küzdött, kihasználva minden kedvező alkalmat Napóleon 1809-es támadásától kezdve az 1848-as forradalmakig.²⁸ A lengyel nemzeti törekvéseket mintegy blokkolva, az osztrák kormányzat

²² Magocsi, Paul Robert (2002). *The Roots of Ukrainian Nationalism – Galicia as Ukraine's Piedmont*. Toronto: University of Toronto Press. 67.; STRUVE, Kai(2005). *Peasants and Patriotic Celebrations in Habsburg Galicia* In HANN-MAGOCSI (2005). i. m. 107.

²³ Az ő vezetésével alakult meg a Legfelsőbb Rutén Tanács, amely 66 tagból állt.

²⁴ Kozik, Jan (1975). *Miedzy Reakcja a Rewolucja: Studia z Dziejow Ukrainskiego Ruchu Narodowego w Galicji w latach 1848-1849*. Warsaw: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 37.

²⁵ Kérelmezték az ukrán nyelv bevezetését a kelet-galíciai és iskolákban és az adminisztrációban, valamint a fontosabb kormányzati pozíciókat ruténok töltsék be.

²⁶ Пахолків, Святослав (2014). *Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й еманципація нації*. Львів: Літературна Агенція Піраміда. 460.

²⁷ Vusko, Irina (2015). i. m. 238.

²⁸ Hrytsak, Yaroslav (2005). i. m. 193.

kezdetben felkarolta a ruténok „ügyét”. A galíciai ruténok számára kedvezőtlen változások az 1860-as évek végén, az Osztrák-Magyar Monarchia létrejöttével következtek be, amely államalakulaton belül egy osztrák-lengyel egyezség eredményeképpen *Galícia autonóm státuszt kapott* és saját tartományi gyűlést állíthatott fel.²⁹ Az egyezmény megkötésével Galícia végleges polonizálása elkerülhetetlenné vált, vagyis *a Habsburgok lemondtak hűségesek rutén támogatóikról a lengyelek javára.*

Galícia az I. világháború és a forradalmak idején

A galíciai ukránok 1914. október 14-én megalakították az *Általános Ukrán Tanácsot*, amely szervezet kinyilvánította a Habsburg-dinasztia iránti lojalitását³⁰ és deklarációjában kifejezte azon reményét, hogy a Habsburgok győzelme és a Romanovok veresége hamarosan elhozhatja az ukránoknak a szabadság óráját.³¹ Az oroszok uralta Ukrajnából érkezett emigráció Lembergben pedig *Ukrajna Szabadságáért Egyesület* névvel szintén megalapította saját szervezetét és az oroszországi Ukrajna függetlenségéért, valamint Kelet-Galícia autonómiájáért szálltak síkra. Mielőtt azonban ezek az újonnan alakult szervezetek érdemben megkezdhetnék volna a munkájukat, az orosz csapatok elfoglalták Kelet-Galícia nagy részét. Mivel azonban 1915 májusában az osztrákok visszafoglalták az elveszített galíciai területeket, így a korábban Bécsbe menekült ukrán politikai szervezetek visszaköltözhetnek Lembergbe.

1918-ban Nyugat-Galícia az újjáalakult lengyel állam része lett, míg a helyi ukrán lakosság kikiáltotta Kelet-Galícia függetlenségét *„Nyugat-Ukrán Köztársaság”* néven. Kelet-Galíciát azonban a lengyelek is maguknak követelték, így kezdetét vette az ukrán-lengyel háború,³² amelynek folyamán a lengyelek 1919. július közepére majdnem egész Kelet-Galíciát visszafoglalták és a nyugat-ukrán hadsereget Kelet-Ukrajnába szorították vissza.³³

²⁹ Wandycz, Piotr (1989). *The Poles in the Habsburg Monarchy*. In Markovits, Andrei S. – Sysn, Frank. E. eds. *Nationbuilding and the Politics of Nationalism: Essays on Austrian Galicia*. Cambridge: Mass, 68-93.

³⁰ Jekelcsik, Szerhij (2014). *Ukrajna története-Egy modern nemzet születése*. Budapest: Kairosz Kiadó. 90.

³¹ Subtelny, Orest (2005). i. m. 340.

³² Hrytsak, Yaroslav (2005). *Historical Memory and Regional Identity among Galicia's Ukrainians*. In. Hann-Magocsi (2005). i. m. 197.

³³ A háború alatt egy rövid életű Galíciai Szovjet Szocialista Köztársaság is alakult Kelet-Galíciában, majd végül az egész tartományt megszállták a lengyelek.

A nemzeti identitástudat kiformalódása

Az „ukrán földeken”³⁴ különösen nagy jelentőséggel bírt a művelt elit megjelenése, mivel a nemesség nagy része asszimilálódott a lengyel slachthába és gyakorlatilag eltűnt,³⁵ így az értelmiségnek jutott az a szerep, hogy kulturális és politikai vezető szerepet felvállalva az ukrán társadalom élére álljon.³⁶ *A nemzeti identitástudat növelésében nagy szerepet játszott a nyelv*, de az osztrák hatalomátvétel után Galíciában a latin lett a hivatalos nyelv, eltekintve II. József 1785-ös rendelkezésétől, ami a németet tette kötelezővé. A Lembergi Egyetemen 1784-1810 között ukrán nyelven tartottak előadásokat, majd 1849-ig csak lengyel és német nyelven engedélyezték.³⁷ 1869-ben a tartományban a lengyel a belső hivatali ügyintézés nyelvéné vált, így az ukrán ismét háttérbe szorult.

A kora 19. század folyamán kezdődött el a galíciai ukránok nemzeti öntudatra ébredése, amiben nagy szerepet játszottak Mária Terézia és II. József reformjai, aminek következtében *a rutén értelmiség kapcsolatba tudott lépni saját nyelvével és történelmével*. A galíciai ukránok sokáig nem használta önmaga azonosítására sem a galíciai, sem az ukrán kifejezést. Helyette a Rusz szóból származó *rutén* terminus terjedt el a körökben, ami egyrészt utalást jelentett a terület legkorábban feljegyzett történelmi nevére (Vörös Rusz), másrészt az egykori Rzeczpospolita egyik közigazgatási területére (Rusz fejedelemség Lemberg központtal).³⁸

A galíciai ruténok szellemi vezetői, a görög-katolikus klérus 1848-ig elzárkózott a nemzeti törekvések felkarolásától, nehogy rontsanak a bécsi udvarral kialakított jó kapcsolataikon.³⁹ Problémát jelentett továbbá, hogy *politikai törekvéseiket tekintve a rutén vezetés nem volt egységes*. Az ún. *rutén-lengyel csoport* nem ismerte el a ruténokat külön etnikumnak, hanem csak a lengyel nép egy népcsoportjának. A *rutén-osztrák irányzat* a galíciai ukránok felemelkedésének lehetőségét elsősorban a Habsburgok felé kinyilvánítandó rendíthetetlen hűségben látta biztosítottnak. A *rutén-ukrán* tábor egy önálló, szabad Ukrajnát szeretett volna létrehozni, ahol együtt élne az összes ukrán. A *rutén-orosz csoport* is *összukrán* egységben gondolkodott, akik azonban nem önállóan, hanem mind az orosz cár fennhatósága alatt élnének.⁴⁰ Ez az irányzat a dualizmus korában egyre népszerűbbé vált annak köszönhetően, hogy Galícia rutén

³⁴ Folytonos államiság hiányában, az ukrán köztudatban az „ukrán földek” fogalma terjedt el.

³⁵ Galíciában a nemesség túlnyomó többsége lengyel volt, a hivatalnokok németek, a kereskedelmet pedig a zsidók tartották ellenőrzésük alatt. – JEKELCSIK, Szerhij (2014). i. m. 56.

³⁶ Пахолків, Святослав (2014). i. m. 461.

³⁷ Bihl, Wolfdieter (1993). Aufgegangen id Grossreichen: Die Ukraine als österreichische und russische Provinz In Geschichte der Ukraine. HRSG. Frank Golczewski(1993) Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht. 126-127.

³⁸ Hrytsak, Yaroslav (2005). i. m. 186-187.

³⁹ Jepsen, Harald H. (2005). Orthodoxy and Autocephaly in Galicia In HANN-MAGOCSEI (2005). i. m 72.

⁴⁰ Magocsi, Paul Robert (2002). i. m. 80-81.

lakossága szerint a Habsburgok elárulták őket azzal, hogy a tartományt teljesen a lengyelek kezébe adták. Azt valamennyi politikai irányzat elismerte, hogy elsősorban a politikai függetlenség biztosíthatná az Osztrák és az Orosz Birodalom alávetett tartományaként létező ukrán területek társadalmi-gazdasági és kulturális fejlődését.⁴¹

Összegzés

A viszonylag liberális osztrák uralom alatti Galíciában erősebb nemzeti öntudat fejlődött ki 1772-től⁴² kezdve, ezért itt született meg legkorábban egy egységes ukrán államba tömörülés gondolata, amelynek magvalósulása az ukránok megosztottsága és gyenge identitástudata miatt azonban még több, mint egy évszázadot váratott magára. Annak ellenére, hogy a kelet-galíciai ukrán nemzeti mozgalom széles társadalmi támogatottságot élvezett, a legfőbb célkitűzések - Kelet- és Nyugat-Galícia közigazgatási különválasztása, az ukrán nyelv egyenjogúsítása – végül nem valósultak meg. A kelet-galíciai ukrán lakosság „felhígítása” lengyelekkel is jelentősen megnehezítette a „rutén” identitástudat megerősödését. A politikai kulcspozícióban lévő galíciai lengyelek igyekeztek a rutén nemzeti törekvéseket társadalmi problémának bemutatni⁴³ és Béccsel elhitetni azon meggyőződésüket, hogy a rutén valójában csak egy nyelvjárása a lengyelnek, tagadva ezáltal az ukránok külön nemzeti mivoltát.⁴⁴ Míg a ruténok Kelet-Galíciát tartották az ukrán Piemontnak, ahonnan az ukrán területek egyesítése elindulhat, addig az egész Habsburg Galíciára kizárólagos igényt tartó lengyelek a tartományt lehetséges „lengyel Piemontnak” tekintették.⁴⁵

A császári kormányzat egy idő után rájött arra, hogy az ukránok felé kinyilvánítandó kedvezőbb bánásmód a javukra válhat, mert megfelelő ellensúlyt képezhetnek az egyre agresszívebb lengyelekkel szemben. A bécsi udvar által kinevezett galíciai kormányzók az „oszd meg és uralkodj” elvét alkalmazva sikeresen kijátszották egymás ellen az ukránokat és a lengyeleket, fenntartva ezáltal a Habsburg-fennhatóságot a tartományban. Azt mindenestre fontos kihangsúlyozni, hogy valójában a Habsburgok uralma alatti Galíciában kialakult ukrán nacionalizmus tartotta életben az ukrán nemzeti identitást.

⁴¹ Potul'nyts'kyi, Volodymyr (2005). Galician Identity in Ukrainian Historical and Political Thought In Hann-Magocsi (2005). i. m. 97.

⁴² Az 1772. évi szentpétervári szerződés a Habsburgoknak juttatta Galíciát

⁴³ Glassl, Horst (2009). Das österreichische Einrichtungswerk in Galizien. Wiesbaden:Harrassowitz. 64.

⁴⁴ Sirka, Ann(1980). The Nationality Question in Austrian Education – The Case of Ukrainians Galicia 1867-1917. Frankfurt am Main: European University Studies. 1-33.

⁴⁵ Vusko, Irina (2015). i. m. 10.

Irodalomjegyzék

- Bihl, Wolfdieter (1993). Aufgegangen id Grossreichen: Die Ukraine als österreichische und russische Provinz In: Geschichte der Ukraine. Frank Golczewski (hrsg.)(1993). Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht. 126-127.
- Bilaisiewicz, Luiza (2005). Back to Galicia Felix? In: Galicia – A Multicultural Land. Ed. Hann, Chris-Magocsi, Paul Robert (2005). Toronto: University of Toronto Press. 160-184.
- Bodnár Erzsébet (2008). Oroszország keleti törekvései, 1792-1830. In: Bodnár Mária: A keleti kérdés és a Balkán az orosz külpolitikában a 19. század első felében. Budapest: Hungarovox Kiadó, 112.
- Cybenko, Larissa (2008). Galicia Miserialibus und /oder Galicia Felix: Ostgalizien in der österreichischen Literatur. Wien: VNTL-Klasyka. 6-7.
- Gebei Sándor (2001). A nagyhatalmak vetélkedése Ukrajnáért a XVII. század második felében. In: Emberek és eszmék-Tanulmányok Vadász Sándor 70. születésnapjára. Eger: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola. 200.
- Glassl, Horst (2009). Das österreichische Einrichtungswerk in Galizien. Wiesbaden: Harrassowitz. 64.
- Himka, John-Paul (2005). Confessional Relations. In: Galicia – A Multicultural Land. Ed. Hann, Chris-Magocsi, Paul Robert (2005). Toronto: University of Toronto Press. 27-28.
- Hrytsak, Yaroslav (2005). Historical Memory and Regional Identity among Galicia's Ukrainians In: Galicia – A Multicultural Land. Ed. Hann, Chris-Magocsi, Paul Robert (2005). Toronto: University of Toronto Press.
- Jekelcsik, Szerhij (2014). Ukrajna története - Egy modern nemzet születése. Budapest: Kairosz Kiadó, 90.
- Jepsen, Harald H.(2005). Orthodoxy and Autocephaly in Galicia In Galicia – A Multicultural Land. Ed. Hann, Chris-Magocsi, Paul Robert (2005). Toronto: University of Toronto Press. 72.
- Kozik, Jan (1975). Miedzy Reakcja a Rewolucja: Studia z Dziejow Ukrainskiego Ruchu Narodowego w Galicji w latach 1848-1849. Warsaw: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 37.
- Magocsi, Paul Robert (2002). The Roots of Ukrainian Nationalism – Galicia as Ukraine's Piedmont. Toronto: University of Toronto Press. 67.
- Magocsi, Paul Robert (2005). Galicia. A European Land. In: Galicia – A Multicultural Land. Ed. Hann, Chris-Magocsi, Paul Robert (2005). Toronto: University of Toronto Press. 6.
- Motylewicz, Jerzy (2005). Ethnic Communities in the Towns of the Polish-Ukrainian Borderland in the Sixteenth, Seventeenth, and Eighteenth Centuries In: Galicia – A Multicultural Land. Ed. Hann, Chris-Magocsi, Paul Robert (2005). Toronto: University of Toronto Press. 48.
- Potul'nyts'kyi, Volodymyr (2005). Galician Identity in Ukrainian Historical and Political Thought In: Galicia – A Multicultural Land. Ed. Hann, Chris-Magocsi, Paul Robert (2005). Toronto: University of Toronto Press. 97.
- Ring Éva (2001). Lengyelországot az anarchia tartja fenn? Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. 244.
- Sirka, Ann (1980). The Nationality Question in Austrian Education – The Case of Ukrainians Galicia 1867-1917. Frankfurt am Main: European University Studies. 1-33.
- Struve, Kai (2005). Peasants and Patriotic Celebrations in Habsburg Galicia In Galicia – A Multicultural Land. Ed. Hann, Chris-Magocsi, Paul Robert (2005). Toronto: University of Toronto Press. 107.

- Studynsky, Yuriy. (1959). The Idea of Independence and Unity of Ukraine in History, *The Ukrainian Review*, 6. 14.
- Subtelny, Orest (2005). *Ukraine – A History*. Toronto: University of Toronto Press, 219.
- Vusko, Irina (2015). *The Politics of Cultural Retreat – Imperial Bureaucracy in Austrian Galicia, 1772-1867*. New Haven and London: Yale University Press. 5.
- Wandycz, Piotr (1989). The Poles in the Habsburg Monarchy. In MARKOVITS, Andrei S. – SYSN, Frank. E. eds. *Nationbuilding and the Politics of Nationalism: Essays on Austrian Galicia*. Cambridge: Mass, 68-93.
- Wojnarovskyj, Titus von (1921). *Das Schicksal des ukrainischen Volkes*. Wien, 70-72.
- Мартенс, Ф. Ф.(1875). *Собрание трактатов и конвенций, заключённых иностранными державами. II. Трактаты с Австрией 1772-1818*. Санктпетербург: 15.
- Пахолків, Святослав (2014). *Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й еманципація нації*. Львів: Літературна Агенція Піраміда. 460-461.